

D. V. Ljotić

PORUKA
FAŠISTIČKOM
ŠEGRTU

— DRUGO, POPRAVLJENO IZDANJE —

II
58454

30. I. 1939

Govore nam prijatelji:

— Zar niste čuli: Stojadinović će sad da predje na fašizam? Eto sad će on vašu misao da preuzme. Vidite: ide u Rim da prouči Musolinijevo, i u Berlin da prouči Hitlerovo delo.

A i drugi ovako govore. I kao zavide nam — što se tako naša misao udostojila visokog priznanja; a reklo bi se i žale nas — što će drugi misao i slavu da nam preotme.

A mi se na to smejemo. Pa im odgovaramo:

— Mi nismo fašisti. Ni naša misao — fašizam. Sto puta smo to kazali i dokazali. I ako Stojadinović ide u Rim da kopira fašizam, ili u Berlin da kopira hitlerizam, on našu misao ne uzima, već tudi: misao Musolinija i Hitlera.

Samo, produžujemo: Salazar iz Portugalije nije, koliko znamo, išao u Rim da kopira Musolinija, ni u Berlin da kopira Hitlera, — pa je a svojoj Portugaliji ostvario, radi dobra njenog naroda i svoje zemlje, najbolju moguću misao koja se mogla roditi u Portugaliji.

I Hitler nije išao u Rim da proučava Musolinija i da primenuje njegove mere na svoju Nemačku.

Ni Kemal nije išao u Rim i Berlin ili Lisabon da se tamo nauči šta treba Turčkoj za zdrav narodni život.

A vi velite: Stojadinović ide u Berlin da protiči Hitlera, i u Rim da prouči Musolinija. Ne valja, zaista, i neće valjati: ni po njega, ni po nas. Po njega: jer se pomator kreće na nauke, koje od mladosti rane treba da je savladao. A po nas: jer će nas ovaj fašistički šegrit grđno ostrugati i gadno iskasapiti primjenjujući na našoj koži rdjavo proučene zanate koji našem duhu i našim običajima teško da odgovaraju.

* * *

Ali nas drugovi potsećaju:

— Zar se ne sećate proletos, posle onog našeg zabranjenog zbora u Smederevu, kad četiri stotine žandarma opkoli grad malii, pa ni ljudi s jagancima ne puštabu na trg, samo da se zakazani zbor ne održi, a on se ipak održa — kroz borbu, preko pretinja, jurišem golorukih seljaka na sirote naoružane žandarme, što pored punih pušaka osetiše da je sramota pucati? Zar se ne sećate, proletos, posle toga, — kad se Stojadinović nadje na nekoj zabavi sa našim tadašnjim članom jednim — sećate li se njihovog razgovara?

— Zašto gonite ZBOR, Gospodine Pretsedniče? — upitaće naš tadašnji član Stojadinovića.

— Pa taj vaš pretdsednik je bar toliko pametan — odgovori Stojadinović — da već i sam zna zašto:

„Jedna zemlja, a dva gospodara,
Nih' je bilo, niti može biti“;

„ZBOR ne može i ne sme raditi, jer ja hoću to što Zbor hoće, pa je prema tome, Zbor izlišan. I da zuate, kad biste ispunili sve zakonske formalnosti, i više od toga, rad vam neće biti odobren: Zbor mora biti zabranjen.

„Svi drugi mogu raditi. Može Udružena opozicija: to su stara gospoda, koju puštam da rade slobodno, naredujem da moji listovi o njihovim sastancima pišu, pa kad interesovanje kod sveta poraste, a ja samo bocnem iglom, a ono ceo njihov rad splasne na očigled sveta, kao dečiji baloni kad se probuše. Može i Hodjera. Može i JNS. Ali ZBOR ne može, jer to što ZBOR hoće — ja hoću; pa otuda ZBORU nema mesta.

„Ja ču na jesen imati omladinu uniformisanu i vojnički obučenu. A potom ču na izbore“.

Tako je govorio Milan Stojadinović u maju mesecu 1937 g.

Uzalud se trudio njegov tadašnji sagovornik da mu dokaže da ZBOR neće ono što hoće Stojadinović, a ono što ZBOR hoće, to Stojadinović ne može. Uzalud mu je trud bio. On uporno osta pri onome što prvo reče: „Ja hoću to što ZBOR hoće.“

I verovatno je da bi to do sad i jasnije videli, da slučajno Konkordat — (za koji u Skupštini Korošec pre neki dan reče da je bio magareći posao) — ne pomrsi mnoge račune, i ne uzdrma iz temelja kulu Stojadinovićevu, tako da ga do sad nigde ne bi bilo, da slučajao u pomoć ne pridjoše brzopleti državnici iz Udružene opozicije sa svojim nesporazumom, čime u svim nacionalnim krugovima napraviše ogromnu uzbunu, i tako trenutno pomoglo očajniku Stojadinoviću da se još malo, na veliku našu nesreću, zadrži na vlasti.

To ga ipak primora da svoje planove odgodí od jeseni do proleća. Ali sad se sve više i češće govori o tome. I razni znaci dolaze da te govore potvrde.

ZBORU se zaista već rad ne da. U mesecima junu i julu od 212 zborova, dozvoljena su samo dva, dok su svi ostali zabranjeni. Naši listovi da bi mogli izići, moraju se štampati hajdučki. Ništa nas neće iznenaditi ako Stojadinović ispuni svoju reč pa nam i sam rad zabrani. Eto već prvog znaka.

A drugi znak je politička škola. Osnovali su je ljudi politički neuki, osim ako je politika „brlog u kome se prasci valjavu“, — ljudi koji nikad nisu ni mislili da se o politici ima šta učiti, pošto nikad u politici nisu ni videli „svetu i strašnu službu upravljanja državnom i narodnom sudbinom“, već samo veština dočepati se vlasti i održati se na vlasti bez ikakvih obzira.

A treći im je Min. propagande. Osnivaju ga ljudi kojima je laž pogana azbuka, kojom jedino umeju da se služe, pošto samo u njenoj senci mogu životariti, dok bi ih istina spržila.

Cetvrti znak su uniforme za omladinu. Naručuju uniforme za omladinu ljudi, koji su od uniforme za vreme rata, onda kad je ona označavala čast vojnika Kraljevog radi odbrane Otdažine, bežali kao dјavo od krata,

A nekom strancu opet, pre mesec dana, Stojadinović saopštiti svoje namere. Reče mu da vidi da se mora kidati s „jalovom demokratijom“. Mora da predje na drugi, „autoritativan sistem“.

A stranac mu tada kaza valjda, da će to ići malo poteže, jer svaka misao traži cele ljude. Odnosno misao treba da je cela, organski izrasla i razgranata kod jednog čoveka, pa tek onda ako bude ploda. Ne može biljka bez korena da cveta i rod doneše.

Tako mora da je stranac od prilike, govorio, tek naš premijer bi podstaknut da odgovori: „Imam ja Zbor u ruci“.

To je bio jedan od osnova podozrenja da neko iz ZBORA bez znanja ikojeg faktora Pokreta šuruje sa Stojadinovićem. I otuda posle kratke istrage, ona trojica kratkodahnih ljudi što u ZBORU dotle sedeše kao neki borci, moradoše iz ZBORA napole. — To, i još petoricu ili petnaestoricu može da ima u ruci Stojadinović, ali ZBOR nema, niti može imati.

Ali kako je, tako je, tek se ovim potvrđuje onaj proletošnji razgovor Stojadinovića. Izgleda, zaista, da on misli da hoće ono što ZBOR hoće. Sve na to ukazuje.

O kamo sreće da može, da sme i da hoće. Poklonili bismo mu se do crne zemlje. Ne bi bilo potrebno da nas goni. Mi bismo molili samo čast da mu kao prosti vojnici služimo, svom dušom i svom snagom svojom, do kraja. Ništa nas od toga ne bi moglo uzdržati.

Jer mi nismo ovu rabotu (neka nam se dozvoli radi istine da to kažemo) uzeli da radimo radi slave svoje ili radi ma kakvog dobra svog. Nego smo, uvereni da nam je Gospod život poklonio, i kroz muke i patnje nas proveo, i mnoga zla nas pustio da iskusimo i vidimo, — i naročito dozvolio da vidimo svojim očima hiljadama drugih mladih očiju što su se pred nama u ljutim bitkama zatvorile, da bi drugima posle njih, u narodu njihovom, bio život svetao, miran i radoštan, mi smo, s drugovima svojim, videvši da život niti je svetao, niti miran i radoštan, uzeli na se tu rabotu prosvetlenja i unošenja radosći i mira kao nešto što neko mora raditi, a ne radi, — kao pretešku muku, kao preveliku borbu, koja uzima svu snagu i sav život, a od koje se drugi klone.

Otuda i velimo: Kamo sreće da Stojadinović može, sme i hoće ono što ZBOR hoće? Tu mu nikakva borba ne bi bila potrebna da misao našu od nas preuzme; sama bi se kod njega našla, jer bi ta misao bila u tom slučaju njegova misao, a mi prosti vojnici njeni.

Ali, na žalost našu iskrenu, daleko je od te misli Stojadinović. Dalje nego od ma koje druge. I ništa ne može učiniti da se ta udaljenost izmedju njega i misli naše smanji. Ni njegova volja, Ni vlast, što mu je nad, slučajno, u ruci,

Pa ipak, i ako je to nama jasno, radi mnogih treba to i dokazati. I mi ćemo to i učiniti, po običaju.

* * *

Obično se naša misao karakteriše sa nekoliko pojmoveva kao sa nekoliko etiketa. ZBOR-fašizam, ZBOR-antidemokratija, ZBOR-autoritativna država, ZBOR-staleška država.

Ovoga puta, da bismo pokazali poslednju osnovu ZBORA, nećemo govoriti o tim stvarima: ni o fašizmu, ni o demokratiji, ni o staležima, već o osnovnim zahtevima ZBORA koje mora ispuniti svaki režim i svaki oblik državni, ako želi da može biti reči o uspešnom delu njegovom.

Otuda će baš, nadamo se, za sve morati i da bude jasno da imamo pravo kad kažemo da je Stojadinović nemoćan, i nesposoban i neslobodan da na se uzme našu misao.

* * *

Ima jedan grad u našoj zemlji. Mali, ali vrlo slavan. Najslavniji. Dubrovnik.

Više ulaza u Knežev dvor stoji ploča. Na ploči stari natpis. Poruka u kamenu uklesana:

„Oni što državnim poslovima upravljaju,
Svoje privatne neka zaborave“.

Tu poruku Dubrovnika nam dragog ZBOR smatra prvim uslovom svakog dobrog upravljanja.

Milion zakona da ima u državi, ako ova poruka nije poštovana, svih milion će biti pogaženo. Pogaziće ih državnici što državnim poslovima upravljaju, a svoje privatne ne zaboravljaju.

Da nijednog zakona čak u državi nema, ako je ovaj dubrovački poštovan, svi će biti ispunjeni. Ispuniće ih državnici što državom upravljaju, a svoje privatne interese mogu da zaborave.

Otuda ZBOR uzima to za svoju misao. Ali ide i dalje.

Ko može, upravljajući državom, da zaboravi na svoje interese?

Junaci i mučenici.

Junaci su položili ispit na bojnim poljima. Nisu se plašili za svoj život. Zaboravili su svoje interese. Zaboravili su na svoju decu, na svoje žene, na svoje roditelje. Radili su tako, kao da ih nije strah, kao da ih nije bol, kao da im nije ništa sve žrtvovati radi drugih, radi dužnosti, radi ljubavi.

Mučenici polažu još teži ispit svaki dan. Imaju pred sobom mogućnosti da idu lakšim, ugodnijim, širim putem i na komu su sva moguća dobra, ali oni zaboravljaju svaki dan svoje interese i muče se radi opših ljudskih ili posebnih narodnih ideaala.

Otuda ZBOR traži da u narodu našem, da bi se ispunilo ono dubrovačko pravilo, dodju na vrhove ne kukavice i Šćardžije, već junaci i mučenici.

Tako ZBOR, i od toga otstupiti ne može. A kako Milan Stojadinović? Da li on može, sme i hoće tako nešto?

Kad bi on takvu misao ZBORA glasno kazao, nasmejala bi se grohotom sva zemlja, verujući da je to kakva čudna šala njegova. Jer kako bi mogao Milan Stojadinović govoriti o junacima i mučenicima?

Pa on — i pored poginate mu neukusne neskromnosti — nikad i ne pokuša da za sebe kaže da spada ili da je blizu junaštva i mučeništva.

Kada ga jednom djava poneše da ispituje ima li kakve veze izmedju njega i junaka — on ne mogade da junaštvo pronađe kod sebe (i ako mu je prilika dosta bilo), ni kod svojih bližih predaka, već kao jedini dokaz o viteštvu svoga soja, on pronađe nekog čukundedu što je bio dobošar u bitci na Ljubiću.

I bolje da to ne pomenu, jer bi se onda bar mislilo da njegovo nejunačko držanje za vreme tolikih ratova nije porodična osobina, već slučajna njegova lična nezgoda. Ovako mu zaista ta sopstvena pohvala ne posluži za odličje, budući da se naš narod, nikad nije mnogo grabio za trubače i dobošare, već su tu dužnost, po pravilu, vršile razne „nacionalne manjine“.

Ali što on za sebe ne pronađe da je bio junak, ni po jada, — valjda je ipak tu i skromnost, moglo bi se pomisliti, nešto iz njega, od jednom progovorila. Ali ni njegovi drugovi, ni prijatelji, ni oduševljeni mu branioci, — niko ga kao junaka ne pomenu. — Pomenuše ga: kao direktora banke, kao pretdsednika „Feniksa“, kao stalnog zastupnika stranog kapitala, kao veštog poslovног čoveka, kao šefa rotarijanaca, kao dobrog igrača, kao zdrava čoveka koji iznad svega ceni svaku vrstu uživanja, ali kao junaka niko se ne seti da ga pomene.

A tu skoro dopade zatvora Ilija Trifunović-Birčanin, za neko istupno delo, što je rdjavo govorio o Vladi.

A njegov advokat napisa ovaku žalbu od prilike:

„Smatram ovu presudu potpuno pravičnom“.

Kad je ova junačka zemlja dočekala da joj na čelu bude Vlada u kojoj sede sve sami zabušanti i vojni begunci, i u kojoj je jedini ratnik austrijski šuckor Šefkija Behmen, onda zaista dvostruki vitez Karadjordjeve zvezde i Viktorijinog krsta, Ilija Birčanin i treba da sedi u zatvoru. Neko je pogrešio: ili Birčanin ili oni iz sadašnje Vlade. Ne mogu oboje biti u časti. I kako je Vlada Vlada, znači Birčanin je pogrešio, zato neka ga u zatvoru.

I kad je ova zemlja dočekala da joj na čelu Vlade sedi Milan Stojadinović, što u najpunijoj mladičkoj snazi nigde ne dodje do fronta, gde su se junaci šest punih godina krvavili i mučili, no u najdubljoj pozadini teraše sojke, onda je pravo da Ilija Birčanin, što deset punih godina radi nekih nacionalnih idea stavljaše svoju glavu u torbu, pa naposletku i ruku svoju ostavi na mačedonskom bojištu,

8

sedj u zatvoru; ne mogu obožica biti u časti. Neko je pogrešio: ili Stojadinović ili Birčanin. Pa kad je već Stojadinović psetsednik Vlade, znači Birčanin je pogrešio, zato, neka ga u zatvoru.

Otuda i smatram da je presuda pravična“.

Tako stoji Stojadinović prema junaštву. A o mučeništvu njegovom ne vredi ni govoriti. Zjelo je to bogat čovek. Preliva mu se pehar zadovoljstva sa sviju strana i u svakom pogledu. A siromah beše dok ne posta prvi put Ministar finansija. I od toga dana se obogati.

Znači: u mutnim i krvavim vremenima velike narodne borbe Stojadindvić nije bio medju junacima. I suviše je mislio na sebe i svoje interese.

Posle rata, nije bio ni medju ljudima što zaboravljači sebe i svoje interese služiše opštem ljudskom ili posebnom, narodnom idealu. Na protiv, njegovo bogatstvo datira baš od vremena kad je državnim poslovima otpočeo upravljati.

I to je tako velika stvar, da Stojadinoviću ništa ne pomaže ako slučajno ima i kakav materijalni uspeh: ne veruje mu se. Svet posmatra s krajnjim nepoverenjem svaki njegov rad. Ma šta on radio, narod veruje da je tu bio glavni motiv materijalna korist njegova i njegovog društva. Tako se sve okreće protiv njega. I najbolja stvar gubi ukus, postaje bljutava, kao kad se čovek pri jelu, seti prljavih ruku ili prljavog odela kuvaričinog, ili prljave kuhinje u kojoj se jelo spravljalo.

E pa kad je tako, a tako je, od kud bi mogao, smeо i htio Stojadinović ono što ZBOR prvo hoće — ispunjenje poruke strogog Dubrovnika svojim upravljačima:

„Oni što državnim poslovima upravljaju,

Švoje privatne neka zaborave“.

Očigledno je da misao ZBORA, na žalost, on ne može prihvati, jer je ta misao živa žeravica za njegove bankarske i berzijanske ruke.

* * *

A drugi uslov ZBORA koji mora da ispuni svaki režim, jeste:

Onima što u ime države upotrebljuju silu, mora prvo lice da sija pravdom.

Jer država počiva na pravdu i sili. Sila ne bi bila potrebna kad ne bi bilo šuša koje se Boga ne boje, pa ni za pravdu ne baju. Otuda i sila.

Tu veliku istinu nije mogao da ne vidi ZBOR i zato na našem zboroškom grbu na štitu стоји klas pšenični, simbol pravde, ali pozadi štita, nož, znak sile.

Da li Stojadinović može i sme i hoće to što ZBOR hoće?

Ne može, ne sme i neće.

On na našem grbu vidi samo nož. Onaj pšenični klas on ne vidi, i ako je ovaj napred,

Stojadinović nije sbavio misao ZBORA. On je video na našem grbu nož, silu, vlast. Otuđa je onako halapljivo poručio: „ja hoću to što hoće ZBOR“. Ali nije video da nož, sila, vlast pretpostavljaju: nož nad samim sobom, silu nad samim sobom, pa posle tek nad drugima, jednom rečju pretpostavlja pravdu.

Ko hoće samo nož, taj hoće samo silu, taj je nasilnik, tiranin i zlotvor. Na njega se odnose reči Vladike-pesnika:

„Kome zakon u topuzu leži,

Tragovi mu smrde nečovještvo“, reči, koje je vladika ispevao i ne sluteći da će Crna Gorá izabratí Milana Stojadinovića jednoga dana za svoga pretstavnika.

Ko će najveću silu poveriti Ijudima: koji su s pravdom raskrtili; koji za Boga i dušu ne znaju; koji o pravdi nijesu govoriti ne smeju?

Otuđa je jasno da Stojadinović ni ovaj drugi uslov koji je ZBOR pronašao u pritodi same stvari, nije u stanju ispuniti.

Kako bi dakle on mogao, i sмео, i htio ono što ZBOR hoće?

„Onima što u ime države upotrebljavaju silu, mora prvo liće pravdom da sija“.

On, na našu žalost, ne bi sмео tu misao javno ni izgovoriti, iz straha da ga sama sobom ne oprži, toliko je ta misao sjajna, kao munjia, ze bankarsko-berzijanske navike Milana Stojadinovića,

* * *

A kao treći uslov dobrog upravljanja, ZBOR smatra ovu misao:

„Nijedan režim ne sme praviti narod gorim nego što je“.

Svaki režim je kao domaćin na njivi. Nijedan domaćin ne sme umnožavati kukolj, ni korov, već mu je dužnost tamaniti korov i uništavati kukolj.

Kakav bi to domaćin bio koji bi sejao kukolj, a uništavao pšenicu, gajio korov, a utamanjivao plemeniti usev?

Tako i režim svaki, mora da nastoji da pomaže pobedu dobra nad zlim, pobedu vrlina nad porocima.

Kakav bi to režim bio koji bi obrnuto radio? Koji bi pomagao zlo da dobrog pobedi, poroku vrlinu da pogazi?

Ima mnogo ljudi koji gledaju narodnu masu i u njoj vide vazda zla, a ne vide veliku organsku žudnju i žedj tih istih masa za dobrim i čestitim. Oni smatraju da nema zla ako se slabosti koje već tako postoje iskoriste. A ne znaju da to samo već znači umnožavanje zla u narodu, pravljenje naroda gorim nego što je.

Kako stoji Stojadinović u ovom pogledu? Može li on, sмели on, i hoće li on da kaže ono što napred navedesmo da ZBOR traži od svakog režima: Sme li on reći jasno i glasno „I ja hoću iskreno, svom dušom i voljom, da narod pravim boljim, a ne gorim nego što je“?

Kako da može, i kako da sme? Kad bi nekim čudom on to htio i kad bi i rekao, onog časa bi se i srušio.

Pa ceo sistem njegov zasnovan je na laži, na obmani, kupovini na nasilju, na ucenivanju, na lomljenju.

Kome se to pretsedniku Vlade desilo da mu usred Skupštine poslanici iznose pod nos koverte s hiljadarkama koje im je pre toga dao kao mito? Samo jednom jedinom u sveu — Miljanu Stojadinoviću.

Kome se to pretsedniku Vlade desilo da poslanici, izlazeći iz njegovog kabineta, pipaju primljeni zamot, da bi tako iskusnim čulom ocenili, pre oka, koliko im je dato da glasaju, recimo — za Konkordat? Samo jednom — Milanu Stojadinoviću.

Koji jo to pretsednik Vlade dotle dotera da nema laži, što je, pod njegovom Vladom, neće javni komuniket kao istinu objaviti, i ako millioni znaju da je to samo — javna laž?

Koji je to pretsednik Vlade na čiju se reč više ni u zemlji, ni u inostranstvu ništa ne da?

Koji je to pretsednik Vlade koji je sve poroke prigrio, a svima vrlinama u lice pljusuo?

To je Milan Stojadinović.

Njegov vladavinski sistem je zasnovan na laži.

Velika je laž da je došao da smiri strasti. Na protiv, nije u Jugoslaviji pobijeno za 17 godina pre njega toliko ljudi, koliko ih je pobila policija Stojadinovićeva za ovo dve i po godine.

Laž je da je njegov režim došao da doneše liberalnije zakone, odnosno da liberalnije primeni postojeće.

Laž je da će sad on moći da predje na neki drugi oblik, oblik autoritativne države.

Što rekao vladika Nikolaj letos u Desimirovcu:

— „Mi i ne znamo kakav je ovo režim pod kojim živimo. Jedni kažu demokratija, a drugi fašizam,

A mi kažemo:

Ako je demokratija, gde su im zakoni?

Ako je fašizam, gde im je poštovanje? —

Laž je da ovaj režim hoće da očuva Jugoslaviju: ta on ju je idejno već razbio, a stvarno je podelio svojom antijugoslovenskom politikom.

Sad je on stub monarhije i dinastije, ali svagdašnji monarhisti koji su protiv njega, po njegovom, su protiv monarhije, a pre četiri godine na sve strane trubio je da su monarhija i dinastija neprijatelji narodni. I ovo je dakle laž. Laž mu je dakle glavno oružje.

A laž pravi narod gorim nego što je.

Njegov vladavinski sistem se zasniva na podmićivanju. On podmičuje ono što njemu lično stoji na putu. Nebrojeni su primjeri za to. Otkud Voja Djordjević Ministar, nego otuda što je podlo oklevetao svoje dojučerašnje drugove za atentat u Skupštini, pa kao nagradu dobio ministarsku stolicu.

A podmićivanje pravi narod gorim nego što je.

Njegov vladavinski sistem se zasniva na nasilju. On lomi
oro što se ne da kupiti. Nebrojeni su primeri za to. Odkud
Dragiša Stojadinović na lobiji za delo koje ne postoji.

A nasilje pravi narod gorim nego što je.

Njegov vladavinski sistem je zasnovan na korupciji, pri čemu stradaju najviši moralni i materijalni interesi narodne celine. Nebrojeni su primeri za to.

A korupcija upropalačuje narod.

Pa kad je sve tako, a tu je iskusivo čitavog našeg naroda
da kaže da je tako — onda kako bi mogao, smeо i htio Mi-
lan Stojadinović ono što ZBOR hoće.

Nijedan režim ne sme praviti narod gorim nego što je.

Ta misao je kao ljuta guja za takve državnike kao što je
Milan Stojadinović: uješće i opećiće neukog, nesposobnog i ne-
slobodnog ko se pravi da joj je dorastao, a u stvari nije.

* * *

I tako, od tri osnovna uslova koje ZBOR postavlja kao
uslove dobrog upravljanja, Milan Stojadinović nijedan jedini ne
može ispuniti.

On ne sme reći:

I ja prihvatom prvu misao ZBORA — onu dubrovačku po-
ruku svojim upravljačima:

„Oni što državnim poslovima upravljaju,

Svoje privatne neka zaborave“.

„I ja sam se trudio da tako bude. I ja hoću da tako mora
biti. I nikom neću dozvoliti da se o to ogreši.“

Ne može, ne sme i neće to Stojadinović da kaže, jer je on
tipičan primer čoveka koji državnim poslovima upravlja, a svoje
privatne ne zaboravlja. Kako bi sad, kad ovo ceo svet zna, on
mogao govoriti drukčije, a da se ceo svet grohotom ne nasmeje?

On ne sme reći:

— „I ja prihvatom drugu misao ZBORA“:

„Onima što u ime držsve silu upotrebljavaju, lice prvo
mora sijati pravdom“.

„I ja sam se trudio da tako bude. I ja hoću da tako mora
biti. I nikom neću dozvoliti da se o to ogreši“.

Ne može, ne sme i neće to Stojadinović da kaže, jer je on
tipičan primer čoveka koji silu države upotrebljava, a pravdi je
u lice pljunuo. Kako bi sad, kad ovo ceo svet zna, on mogao
govoriti drukčije, a da se ceo svet grohotom ne nasmeje?

On ne sme reći:

— „I ja prihvatom treću misao ZBORA“:

„Nijedan režim ne sme praviti narod gorim nego što je“.

„I ja sam se trudio da tako bude. I ja hoću da tako mora
biti. I nikom neću dozvoliti da se o to ogreši“.

Ne može to, i ne sme, i neće to Stojadinović reći, jer je
on tipičan primer čoveka koji je narod, naprotiv, pravio gorim

nego što je, domaćina koji je sejao kukolj mesto pšenice i umnožavao korov mesto plemenitog useva. Kako bi sad, kad ovo ceo svet zna, on mogao govoriti drukčije, a da se ceo svet grohotom ne nasmeje?

Mesto toga on će reći:

I ja hoću da imam uniformisanu omladinu.

I ja hoću da imam autorativnu državu.

I ja hoću da budem kao Musolini, Hitler, Kemal.

Otuda ja hoću ono što hoće ZBOR. Zato ZBORU nema mesta u ovoj zemlji. Zato se njegov rad mora spričiti. Zato se njegov glas ima ugušiti.

A mi mu odgovaramo:

— Ti hoćeš, Milane Stojadinoviću, uniformisanu omladinu.

Uniforme ćeš lako nabaviti. To nije teško. Po gradovima se nadju ljudi što za novac nose razne reklame, odeveni u strahovito neuskusne i smešno ponižavajuće uniforme? Zašto dakle, da i ti ne nadješ, blagodareći novcu i vlasti, nešto jadne mladosti što će i tvoje uniforme da ponese?

Ali ono što nećeš i ne možeš naći, to su mlada srca koja će goreti plamenom svetog požrtvovanja i mlađe glave što će svetleti kao buktinje noseći svetu misao širom zemlje. To nećeš i ne možeš naći. Jer da bi to mogao naći, treba prvo tvoje srce da gori svetim požrtvovanjem i tvoja misao da gori svetlošću buktinje.

A takav plamen i takvu svetlost još niko živi nije uspeo naći, kod tebe, Milane Stojadinoviću.

— Ti hoćeš da imaš autorativnu državu. Ali kako ćeš?

Autorativne države nema bez autoriteta.

Ne pomaže, Milane Stojadinoviću, magarcu da ogrne lavlju kožu.

— Ti hoćeš, Milane Stojadinoviću, da budeš kao Musolini, Hitler, Kemal.

Ali kako ćeš? Kad već proučavaš njihovo uredjenje, dobro bi bilo da ih zapitaš kako su oni postali ono što su sad? Zgodno je to bar sad, kad budete ti i Hitler sami, u četiri oka.

Tada ćeš saznati — ako nisi dotle znao — da Hitler nije postao autoritet svojim dolaskom na vlast, već je njegov autoritet rastao i sazревao pre toga u ogromnom ognju njegove junacke i mučeničke borbe za dobro nemačkog naroda. Tada ćeš saznavati da je Hitler za vreme rata bio junak, a posle rata i junak i mučenik. Tada ćeš saznavati da Hitler nije bio ni direktor banke, kao ti, — ni pretdsednik berze, kao ti, — ni pretdsednik Feniksa, kao ti, — ni stalni zastupnik najmoćnijih stranih finansijskih kapitala, kao ti, — ni šef rotarijanaca kao ti; — već samo jedno: junak i mučenik.

A ti si, Milane Stojadinoviću, bio za vreme rata — najobičniji zabušant. Pored sveg svog sjajnog zdravlja, ti si za vreme dok su bile opasnosti sedeo daleko od svega što bi mo-

glo tvoju dragocenu glavu da dovede u opasnost — a posle rata, kad su sve kukavice izišle iz svojih rupa, nastalo je i tvoje vreme: postao si Ministar finansija, bogat čovek, direktor banke, pretdsednik berze, pretdsednik „Feniksa“, šef rotarijanaca, a uzgred stalni zastupnik stranog kapitala.

A i Musolini bi ti mogao reći, ako nisi znao, da ni on nije bio kukavica i zabušant, već junak, koji je delio, do god nije ranjen preteško, sudbinu svojih drugova. A posle rata ni on nije bio direktor banke, pretdsednik berze i stalni plaćenik stranog kapitala, — kao što si bio ti Milane Stojadinoviću.

A Kemal? Kako je on došao do svoje sadašnje slave, do svog sadašnjeg značaja za svoju zemlju? Na isti način kao Hitler i Musolini, — ni on nije išao tvojim kukavičkim i šiđardžijskim putem, Milane Stojadinoviću.

I ne samo da Musolini i Hitler i Kemal ne bi mogli postati ono što su sad, da nisu bili takvi kakav ti nisi bio, Milane Stojadinoviću. Ni oni, ni ma koji veliki državnik, istinski veliki, ne može ići drugim putem nego onim kojim su oni išli: putem junačkim i putem mučeničkim. To su uslovi bez kojih se ni zamisliti ne može istinski veliki državnik. To je kao viđ za slikara, slub za muzičara, glas za pevača.

— Ti si ZBOR stavio izvan zakona. Oterao si nas u hajduke. — Hoćeš da nam zabraniš rad.

O, Milane Stojadinoviću, kako si ipak mala pamet!

Sva vlast koju imaš, i sva sretstva kojima raspolažeš ne mogu nas sprečiti da idemo svojim putem — putem ZBORA.

Zabranjivao si nam zborove i listove. Hvala ti: sam te Bog uči da nas oštiriš. Jer nema ništa bez preoštra mača. Rak mafije traži oštar mač. I ti nam ga kuješ na vatri ogromne borbe i oštiriš na tvrdim preprekama koje nam postavljajuš na svakom koraku.

Poručio si da ćeš nam zabraniti rad, da ćeš raspustiti ZBOR. Ko je još stihiju mogao svesti u mala koritanca, a misao ZBORA je izrasla iz prirode stvari, razvila se pred tvojim očima, pustila koren na sve strane, no i očito medju omladinom narodom, i sve tvoje zabrane neće biti u stanju sprečiti vihor naše mladosti, nadahnutog iskustvom našim.

A raspustiti ZBOR?

Ti nisi u stanju da raspustiš bivše političke organizacije, koje po zakonu ne postoje, i koje životare tu i тамо, a kako misliš da ZBOR raspustiš?

Od kud se pravi put može prikriti?

Od kud svjetlost uzdignuta i postavljena na nedokućive više sine ugasiti?

„Ta od kud se istina može raspustiti!“

Ništa ti velikoj misli ZBORA ne možeš! Da znaš kakav oganj gori u našim prsim zastrašio bi se. Da nas na najveće muke staviš, taj oganj ugušiti nećeš. Da nas smrću umoriš, oganj

će tek tada da se rasplanti i da proždere i tebe i sav led što prikriva naš narodni život.

* * *

Pored mog mesta teče moćno i ponosno Dunav. U zimu ga prekrije led. I često taj led bude tako strahovit da se uozbije i mnogi umni ljudi. Nebo se tada na izgled spusti nisko. Oblaci mutni idu još niže i kao pritiskuju zemlju i ljude na njoj. Čavke i gavrani grakču zlosuto. Reklo bi se idemo u susret smrti večitoj.

Uumni ljudi računaju debljinu leda i količinu nagomilane vode. Vele: artiljerijom i bombama moramo led razbijati, ako nećemo da doživimo katastrofu. I dodje i to, pa ništa. A čavke i gavrani ne prestaju. Dok oblaci lete još niže i izgledaju još teži.

A noći jedne, ogromne prirodne snage, pod ledom nagomilane vode, naidju, te pukne led što je pokrivaо ponosne vode Dunava. Popuca led i krene se. Očiste ga vodene struje što je led htio da prikrije — očas, kao da ga nije ni bilo. I sine sunce, mledo i toplo. Osvetle se oblaci i dignu se visoko. Dune razvigorac i razviju se pupoljci. I čavke i gavrani prestanu zlostuto graktati.

A Dunav, kao junak posle pobede, teče mirno i radosno utoku svome.

I ti si sa svojim društvom, Milane Stojadinoviću, na našem narodnom životu kao debela ledena kora. I oblaci mutni nisko se spustili i teško pritiskuju naš narodni život. I samo nebo izgleda da više nije tako visoko, već nisko, a opet zatvoreno. I čavke i gavrani zloguki su tu. I pupoljci narodnog života pod ledom čute. Svuda sami simboli čame i očajanja, a oduševljenja nigde.

I mnogi ljudi ti pretskazuju dug vek, Milane Stojadinoviću, računajući pametno da ti nema kraja.

Ali mi znamo da snage narodne pod tom ledenom kôrom ne miruju. Ma kako to izgledalo neverovatno, ma kako tvoji statističari iznalazili debljinu tvoje ledene kore brojeći glasove tvoje JRZ stranke, — moćne struje narodne prołomiće debelu ledenu koru i vihor mladosti rascistiće nebo. Nestaće leda s našeg narodnog života. I tada će pobednička istina osvetliti pravi put, i istiniti život zastrujuće u svoj snazi svojoj.

Ali tada ćeš ti, Milane Stojadinoviću, biti samo ružna uspomena.

D. V. LJOTIĆ

